

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

Nepálská komunita v Českých Budějovicích z pohledu společné hinduistické víry

Vedoucí práce: Mgr. Martin Klapetek, Ph.D.

Autor práce: Kateřina Tomášková

Studijní obor: Humanistika

Forma studia: prezenční

Ročník: třetí

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum, 21. 3. 2013

Kateřina Tomášková

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Martinu Klapetkovi, Ph.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Úvod.....	6
1. Obecná charakteristika hinduismu.....	8
1.1 Definice hinduismu	8
1.2 Karmanový zákon a koloběh znovuzrokování	9
1.3 Kastovní systém	10
1.4 Trimurti	11
1.4.1 Brahma.....	11
1.4.2 Višnu.....	11
1.4.3 Šiva	12
1.5 Rituály a duchovní obřady	13
1.4.2 Púdžá.....	13
1.4.2 Narození.....	14
1.5.3 Upanajana	14
1.5.4 Čtyři životní stadia.....	14
1.5.5 Sňatek.....	15
1.5.6 Pohřeb	16
2. Hinduismus v Nepálu.....	17
2.1 Stručná charakteristika Nepálu	17
2.2 Vliv kastovního systému v Nepálu	18
2.3 Hinduistické svátky slavené v Nepálu	19
2.3.1 Nepálský kalendář.....	19
2.3.2 Vijaya Dashami.....	20
2.3.3 Lakšmí Púdžá.....	21
2.3.4 Tihar festival	21
2.3.5 Teej	22
2.3.6 Holi	22
3. Nepálská komunita v Českých Budějovicích.....	23
3.1 Definice komunity jako takové	23
3.2 Navázání kontaktu se zkoumanou komunitou	25
3.3 Počátky vzniku a rozšiřování nepálské komunity v Českých Budějovicích, její příčiny a průběh.....	25
3.3.1 Ekonomická migrace jakožto příčina vzniku nepálské komunity v Českých Budějovicích	25

3.3.2	Počátky vzniku nepálské komunity v Českých Budějovicích	27
4.	Dotazníkové šetření.....	29
4.1	Všeobecné informace o respondentovi	29
4.2	Vyhodnocení otázek č. 1, 2	30
4.3	Vyhodnocení otázek č. 3, 4, 5	31
4.4	Vyhodnocení otázek č. 6, 7	32
4.5	Vyhodnocení otázek č. 8, 9, 10	32
4.6	Vyhodnocení otázek č. 11, 12	33
4.7	Vyhodnocení otázek č. 13, 14, 15	33
4.8	Shrnutí informací z dotazníkového šetření a porovnání s informacemi z prvních dvou kapitol.....	35
Závěr	36	
Použitá literatura a zdroje.....	38	
Seznam příloh	41	
ABSTRAKT	46	
ABSTRACT	47	

Úvod

Vzhledem ke skutečnosti, že nepálská menšina nemá v České republice tak početné zastoupení, není jí v odborných tuzemských publikacích věnována téměř žádná pozornost. Právě z tohoto důvodu jsem si zvolila téma bakalářské práce *Nepálská komunita v Českých Budějovicích z pohledu společné hinduistické víry*, abych se o této problematice dozvěděla více a zároveň se pokusila napsat práci, jež bude s ohledem na zkoumané téma nevšední. Z hlediska specifčnosti tématu bylo nutné provést vlastní kvalitativní výzkum. Samotnému zkoumání předcházela tzv. předvýzkum, pomocí kterého jsem zjistila, že všichni členové nepálské komunity vyznávají hinduismus. Jejich společná víra se tedy stala základním kritériem, podle kterého jsem dané společenství zkoumala. Kvalitativní výzkum jsem provedla dvěma metodami, tedy narativními rozhovory a dotazníkovým šetřením. Tyto rozhovory jsem vedla s Arjunem, který se stal mluvčím celé komunity. Pomocí této metody jsem získala informace o příchodu a působení členů společenství v Českých Budějovicích a také o hinduistických svátcích slavených v Nepálu. Dotazníkovým šetřením jsem se snažila zjistit, na jaké aspekty své víry klade komunita větší či menší důraz.

Cílem této bakalářské práce je tedy zjištění, na jaké aspekty hinduismu klade nepálská komunita v Českých Budějovicích větší či menší důraz v porovnání s odbornou literaturou, ze které vycházím v první a druhé kapitole. V neposlední řadě se snažím zjistit, zda lze podle definice Ferdinanda Tönniese zkoumanou skupinu jedinců opravdu pokládat za komunitu.

Samotná práce je členěna do čtyř kapitol. V první kapitole se věnuji obecné charakteristice hinduismu. Poukazuji na to, že samotné vymezení tohoto termínu je prakticky nemožné. Poté se zaměřuji na, podle mého názoru, základní aspekty víry, tedy karmanový zákon, koloběh znovuzrovnání, kastovní systém a božskou hinduistickou trojici – *trimurti*. Kapitulu uzavírají nejdůležitější tradice a duchovní obřady v životě hinduisty. V této kapitole nejvíce čerpám z monografií Karla Wenera a Dušana Zbavitele.

Ve druhé kapitole se zaměřuji konkrétně na hinduismus v Nepálu. Stručně charakterizuji Nepál, jakožto rodnou zemi svých respondentů. Dále zde popisují vliv a projevy kastovního systému na nepálské obyvatelstvo. Závěr kapitoly je věnován popisu hinduistických svátků slavených v Nepálu. Základním zdrojem informací této

kapitoly byl článek Pavla Maškarince, publikace Stanislavy Vavrouškové a narativní rozhovory vedené s Arjunem.

Ve třetí kapitole již přímo popisuji nepálskou komunitu v Českých Budějovicích a navázání kontaktu s jejím mluvčím. Současně v této kapitole předkládám definice termínu komunita a také odůvodňuji, proč pokládám mnou zkoumanou skupinu jedinců za společenství. Dále zde uvádím důvody příchodu do Českých Budějovic a porovnávám je s obecnějšími poznatky o migraci obyvatelstva. Také zde popisuji počátky a rozšiřování nepálské komunity i příčiny zjevného úspěchu ve společném podnikání.

V poslední, čtvrté kapitole, vyhodnocuji dotazníkové šetření. Jak jsem již zmínila výše, za hlavní kritérium výzkumu a zároveň charakteristický rys dané komunity jsem si vybrala jejich náboženské přesvědčení, tedy hinduismus. Vzhledem k malému počtu členů zkoumaného společenství jsem zvolila reprezentativní počet deseti respondentů. Otázky jsem koncipovala na základě popisovaných poznatků z první a druhé kapitoly. V závěru této kapitoly porovnávám získané informace z dotazníkového šetření se znalostmi z prvních dvou kapitol.

1. Obecná charakteristika hinduismu

Hinduismus lze považovat za nejstarší světový náboženský systém. Jeho základy byly položeny kolem roku 1800 před naším letopočtem v Indii. Nelze stanovit přesnou dobu vzniku, neboť se v průběhu 2. poloviny 1. tisíciletí před naším letopočtem postupně vyvíjel z védského náboženství. Od ostatních světových náboženství se odlišuje především v tom, že nemá žádného zakladatele, v hinduismu neexistuje ani církev, nikdy nebyl ustanoven v instituci, nemá ani jednu autoritu nadřazenou ostatním a v neposlední řadě nebyly kanonizovány žádné soubory svatých písem.¹ Ačkoli by se podle hinduistického panteonu, který je velice početný, mohlo zdát, že se jedná o polyteistický náboženský systém, není to tak úplně pravda². Hinduisté sice uctívají množství bohů a bohyň, které jsou zpodobněním absolutní reality, ale všem těmto bohům je nadřazena nejvyšší bytost. Stoupenci hinduismu tedy věří v nehmotné a nepopsatelné božstvo, jímž je *brahma*. Jeho lze chápat jako nejvyšší bytost, realitu, absolutního ducha, který se vyskytuje mimo veškerý čas a prostor. Je součástí vesmíru, ale současně stojí nad ním. Není mužského ani ženského rodu, ale může na sebe vzít mnoho podob, a to díky tomu, že zahrnuje vše stvořené.³

1.1 Definice hinduismu

Je prakticky nemožné přesně definovat pojem hinduismus⁴ jako takový. Samotný výraz totiž zavedli evropští indologové za účelem popsání širokého spektra indických náboženských tradic. Pojem hinduismus je odvozen od novo-indického termínu *hindú*, který je perským ekvivalentem sanskrtského výrazu *sindhu*, jenž označuje řeku, vodní plochu. V Persii se takto označovali lidé žijící za řekou Indus a později všichni ti, kteří nebyli muslimové.⁵

Není také zcela přesné nazývat hinduismus náboženstvím, ale je vhodnější používat označení nábožensko-sociální systém. Často je hinduismus chápán jako světonázorový

¹ Srov. ZBAVITEL, D. *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*, s. 6–8.

² V této souvislosti bych zmínila pojem henoteismus, kdy si člověk vybere určité božstvo, ostatní pomíjí, ale nepopírá. Tento pojem zavedl německý indolog Max Müller. Více viz HORYNA, B. *Úvod do religionistiky*, s. 61–62.

³ Srov. KEENE, M. *Světová náboženství*, s. 9–14.

⁴ K diskusi o definici pojmu hinduismu bych doporučila článek: FÁREK, M. Hinduismus – reálné náboženství, nebo konstrukt koloniální vědy? *Religio: Revue pro religionistiku*, 2006, roč. 14, č. 2, s. 227–242.

⁵ Srov. WERNER, K. *Náboženské tradice Asie Od Indie po Japonsko*, s. 27.

komplex, který zahrnuje náboženské a kultovní představy. Jeho součástí jsou etické a právní normy, jež svým způsobem nelze od vlastní vírouky oddělit.⁶ Indická duchovní tradice si vytvořila vlastní označení, pomocí kterého souhrnně vyjadřuje podstatu světového názoru. Je jím *sanatána dharma*. Ze svého obecného hlediska je možné ho vyložit třemi způsoby:

- 1) Věčný zákon, který je chápán jako určitá neosobní síla, podle níž vše funguje tak, aby bylo dosaženo jistého řádu.
- 2) Věčný běh věcí, což znamená, že skutečnost nemá počátek ani konec, je tedy poukazováno na cyklické pojetí času.
- 3) Věčná pravda, jež vyjadřuje nadčasovost a nejvyšší skutečnosti o sobě, jinými slovy sděluje to, co je skryté, tudíž to, co se nachází za projeveným vesmírem.⁷

1.2 Karmanový zákon a koloběh znovuzrovnání

V předchozí podkapitole jsem poukazyvala na cyklické pojetí času, tedy, že skutečnost nemá počátek ani konec. To znamená, že nejhlubší podstata všech bytostí, pro které je používán výraz *átman*, je odsouzena k neustálému znovuzrovnání v nepřetržitém koloběhu reinkarnací. S tímto souvisí karmanový zákon, který zahrnuje veškeré skutky v životě člověka. Kvalita těchto činů v okamžiku fyzické smrti člověka rozhoduje, v jaké podobě se znovu narodí, neboli do jakého tvora se převtělí *átman*. Zjednodušeně to znamená, že se stává takovým, podle toho, jak se chová a jak jedná. Čím lepší skutky v životě konal, tím hodnotnější bude jeho další znovuzrovnání. V *upanišadách*⁸ je zdůrazňované ctnostné a spravedlivé jednání jako nutný předpoklad pro zajištění lepšího zrodu. V jejich rámci jsou doporučovány tři ctnosti. První ctností je sebeovládání – *dama*, jako nejdokonalejší vláda nad svými smysly. Druhou ctností je štědrost – *dána*, jež poukazuje na neulpívání na hmotném majetku. Třetí ctností je soucit – *dajá*, projevující se neublížením živým tvorům a přátelským postojem k ostatním lidem.

Člověk však může dosáhnout vysvobození – *mókša* – své nejhlubší podstaty z neustálého koloběhu znovuzrovnání a to tím, že dojde ke ztotožnění vnitřní skryté podstaty skutečnosti nazvané *brahma* s nejhlubší podstatou jeho osobnosti. K dosáhnutí

⁶ Srov. KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ B., MARKOVÁ D. *Základy asijských náboženství 1. díl*, s. 111.

⁷ Srov. WERNER, K. *Náboženské tradice Asie Od Indie po Japonsko*, s. 28.

⁸ *Upanišady* – filosofické a mystické texty, které tvoří konec období véd, někdy také bývají označovány jako védánta – ukončení véd. Viz WERNER, K. *Malá encyklopedie hinduismu*, s. 188.

tohoto konečného cíle se nabízejí určité cesty, jež lze vylicít třemi kategoriemi. Zaprvé cesta činů – *karma-márga*, která klade důraz na plnění rituálních povinností každého hinduisty. Další cestou může být cesta lásky – *bhakti-márga*, která požaduje absolutní oddanost osobnímu bohu. Poslední kategorie, do které spadá cesta poznání nejvyšší pravdy – *džňána-márga*, neboli pochopení *brahma* v nás samých.⁹

1.3 Kastovní systém

V úvodu první kapitoly jsem nastínila základní odlišnosti hinduismu od ostatních světových náboženství. Největší rozdíl je však spatřován právě ve společenském uspořádání, které je založeno na přesvědčení o nerovnosti lidí.

Samotné slovo „kasta“ není indického původu, bylo přejato z portugalštiny, v níž označuje rodovou posloupnost či rod. Jediným kritériem kastovní příslušnosti se stalo zrození. To znamená, že příslušnost ke kastě je jednou provždy předurčena rodovým původem a je po celý život jedince nezměnitelná.¹⁰ Byly ustanoveny čtyři kasty:

1. Bráhmani – kněží, kteří se považují za ochránce čistoty, rasy a tradice.
2. Kšátrijové – válečníci.
3. Vaišjové – obchodníci, řemeslníci, rolníci.
4. Šúdrové – služebníci, otroci.

Mimo tyto čtyři kasty existuje bezkastovní společenství tzv. „nedotknutelných“, kteří nepatří k žádné kastě a vykonávají rituálně znečišťující práce, čímž může být například pohřbívání mrtvých lidí. Nedotknutelní se nazývají proto, že jejich dotek poskvrní stoupence vyšší kasty.

Historicky první zmínku o kastovním systému lze najít v mýtu o kosmickém Purušovi, ve kterém je vznik kast vylicén tak, že bráhmani vyšli z jeho úst, válečníci z jeho paží, obchodníci spolu s řemeslníky a rolníky z jeho stehů a služebníci a otroci z jeho chodidel.¹¹

Kasta bývá nejčastěji definována třemi znaky. Prvním charakteristickým znakem je dědičnost, z toho vyplývá, že hinduista se rodí v kastě, ke které patří jeho rodiče.

⁹ Srov. ZBAVITEL, D. *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*, s. 16–24.

¹⁰ Srov. VAVROUŠKOVÁ, S. *Hinduismus: Tradice a moderní společnost*, s. 68.

¹¹ Srov. WERNER, K. *Náboženské tradice Asie Od Indie po Japonsko*, s. 42–43.

Za druhý charakteristický znak je považována endogamie, to znamená, že příslušníci jednotlivých kast mohou uzavírat sňatky pouze mezi sebou. Posledním příznačným rysem jsou pravidla o rituálním znečištění, která zahrnují stravovací omezení, jinými slovy každá kasta má svá vlastní pravidla, kterými vymezuje přijímání potravy a vody od příslušníků jiných kast. I přesto, že po osamostatnění Indie v roce 1947 byly kasty i společenství nedotknutelných oficiálně zrušeny, jsou dodržovány jako společenský předpoklad v souvislosti s náboženskou tradicí dodnes.¹²

1.4 Trimurti

Pojem *trimurti* doslova znamená „mající trojí podobu“. Tento pojem označuje hinduistickou božskou trojici, která je tvořena třemi božstvy, Brahmou jako stvořitelem, Višnuem jako udržovatelem a Šivou jako ničitelem. Tato božská trojice by měla symbolizovat neustálý proces vznikání, trvání a zanikání vesmíru.¹³

1.4.1 Brahma

Prvním, ovšem nejméně vlivným bohem hinduistické božské trojice, je Brahma. Je považován za nejvyššího boha stvořitele, ale do světového dění žádným způsobem nezasahuje. Bývá zobrazován se čtyřmi obličejí, které se obracejí ke čtyřem světovým stranám. Ve svých rukou drží růženec, který je symbolem času, nádobu na vodu, symbolizující potenciál pro tvoření, a konečně knihu, neboť jako stvořitel umožňuje veškeré poznání. Období Brahmovy činnosti se střídají s obdobími klidu, kdy medituje nebo je ponořen do kosmického spánku. Jeho ženským protějškem je bohyně Sarasvatí, bohyně moudrosti.¹⁴

1.4.2 Višnu

Višnu je v hinduistickém panteonu chápán jako udržovatel a někdy také ochránce. Je popisován jako Nárájana, neboli ten, jenž se jako první začal hýbat ve vodách, které vyplňovaly prostor ještě předtím, než byl stvořen svět. Višnu má chránit a zachovávat

¹² Srov. VAVROUŠKOVÁ, S. *Hinduismus: Tradice a moderní společnost*, s. 68–70.

¹³ Srov. WERNER, K. *Malá encyklopedie hinduismus*, s. 185–186.

¹⁴ Srov. ZBAVITEL, D. *Bozi, bráhmani, lidé*, s. 105–107.

vše, co je na světě dobré. Obvykle bývá zobrazován se čtyřma rukama a v každé drží jeden ze svých atributů. Prvním atributem je ulita, ze které tryská pět žvlů, druhým je disk, pomocí kterého brání svět proti démonům, třetím atributem je lotos jako symbol čistoty a pravdy a posledním, tedy čtvrtým atributem, je palcát, který symbolizuje základní sílu, ze které jsou odvozeny všechny ostatní síly. Jeho manželkou je Lakšmí, bohyně štěstí a bohatství, která je vzorem všech ženských ctností a prototypem ženské krásy. Višnu pomocí vtělení – *avatáry* – sestupuje na zem v době nebezpečí. Prvním vtělením je vtělení ryby, která předpovídá potopu a radí prvnímu člověku, Manuovi, aby nechal postavit loď. Druhé vtělení, želvy, umožňuje bohům, aby stloukáním oceánu získali nápoj nesmrtelnosti. Třetím vtělením bylo vtělení kance, který ve svých klech vyzdvihl zemi z kosmického oceánu. Čtvrté vtělení bylo vtělení lvího muže, který byl napůl člověkem, napůl lvem. Pátým vtělením bylo vtělení trpaslíka, který zlomil moc démona Baliho. Vtělení trpaslíka bylo posledním Višnuovým vtělením odehrávajícím se mimo lidskou oblast. V dalších vtěleních se Višnu objevuje v lidských postavách Parašurámy, Rámy a Kršny. Příchod desátého vtělení, Kalkího, je hinduisty teprve očekáván. Úkolem Kalkího bude nastolit pořádek, obnovit důstojnost čtyř kast a přivést lid k pravé víře. Ani tímto však není počet Višnuových vtělení vyčerpán, neboť některé eposy uvádí až dvaadvacet vtělení.¹⁵

1.4.3 Šiva

Poslední postavou hinduistické božské trojice je božstvo Šiva. Je označován jako ničitel, bez kterého by však nemohlo dojít ke stvoření. Jeho postavu charakterizují rozpory a protiklady. Je božstvem hněvivým, ale na druhou stranu i bohem smířlivým a milostivým. Bývá často uctíván ve formě lingamu – falického symbolu plodnosti. Jednou z jeho podob je například Natarádža, král tance, při němž podle mýtu svými kroky odměřuje cyklus stvoření a zničení vesmíru. Někdy bývá zobrazován se čtyřma rukama. Významový smysl čtyř rukou je chápán dvojím způsobem. Za prvé může symbolizovat taneční gesta. Takto je význam vykládán tanečníky. Druhý způsob je interpretací uctíváčů, kteří tvrdí, že Šivova pravá ruka je symbolem ochrany, levá ruka bezpečného útočiště, pravá hořejší ruka držící bubínek symbolem stvoření a levá hořejší

¹⁵ Srov. ZBAVITEL, D. *Bozi, bráhmani, lidé* s. 108–116.

ruka symbolem zničení. Jeho manželkou je Párvátí, která na sebe dokáže brát mnoho podob.¹⁶

1.5 Rituály a duchovní obřady

Duchovní obřady a rituály hrají v životě hinduisty důležitou roli. Tyto tradice jej doprovází od narození až po jeho fyzickou smrt. Některé obřady jsou dokonce vykonávány ještě před samotným narozením, tedy v lůně matky. I po jeho zesnutí za něj pozůstali provádějí obětní rituály. Níže popisují základní hinduistický rituál *púdžá* a také se zaměřují na podle mého názoru nejdůležitější tradice a obřady, které jsou vykonávány v průběhu života hinduisty.¹⁷

1.4.2 Púdžá

Za základní podobu hinduistického rituálu je možné považovat rituál *púdžá*. Tento rituál může mít podobu chrámové bohoslužby vedené knězem, ale i každodenního domácího obřadu, který je zpravidla prováděn hlavou rodiny. Vykonávání *púdže* je v obou případech velmi podobné. Za účelem provádění popisovaného rituálu jakožto každodenního domácího obřadu se nachází v každém domě oltář. Vzhled tohoto oltáře může mimo jiné záviset také na finanční situaci dané rodiny. Zámožnější rodiny si mohou dovolit vymezit pro tento oltář samostatnou místnost, která slouží pouze pro účely modliteb, kdežto v chudších rodinách se oltář většinou nachází v běžně používané místnosti. Za takovýto oltář lze považovat například jen obraz uctívaného božstva, či jeho sošku. Provádění rituálu se u každé rodiny liší. Modlitba může být věnována kterémukoli božstvu nebo duchovnímu učiteli – *guruovi*. Může se jednat o jednoduchou formu, která zahrnuje například pouhé položení květiny u podobizny uctívaného božstva, nebo o obsáhlejší podobu rituálu, jehož součástí je předčítání modliteb. Čím více modliteb je předčítáno, tím je provedení rituálu obsáhlejší. Kromě předčítání modliteb mohou být součástí zmíněného domácího obřadu také příslušná modlitební gesta.¹⁸

¹⁶ Srov. ZBAVITEL, D. *Bozi, bráhmani, lidé*, s. 116–123.

¹⁷ Srov. WERNER, K. *Náboženské tradice Asie od Indie po Japonsko*, s. 84.

¹⁸ Srov. KIRSTE, R.; SCHULTZE, H.; TWORUSCHKA, U. *Svátky světových náboženství*, s. 83–84.

1.4.2 Narození

Podle tradičního pojetí je porod brán jako nečistá věc a probíhá tedy v přísné izolaci. Dokonce všechny předměty, které rodička během samotného porodu používala, musely být odneseny z domu pryč. Když se dítě narodí, rodiče mu nechávají sestavit horoskop, který ovlivňuje celý jeho budoucí život. V horoskopu jsou odhalovány přednosti a slabiny dítěte a tradiční hinduisté přikládají důležitost horoskopu také při volbě partnera. Pět dní po porodu matka vykoná rituální očistu koupelí, obleče si nové *sári*¹⁹ a může se zúčastnit oslavy, která je připravena na uvítání malého hinduisty. Nejčastěji kolem půl roku života dítěte se koná slavnost první rýže. Při této slavnosti dochází i k pojmenování dítěte. Rodinný *guru* vybere podle horoskopu několik jmen a je pak na samotných rodičích, aby se shodli a zvolili jméno pro své dítě.²⁰

1.5.3 Upanajana

Mezi osmi až dvanácti lety života se koná snad nejvýznamnější duchovní obřad. Obřad se nazývá *upanajana*, doslova uvedení do vědění, kdy se hinduista zrodí duchovně. Takový obřad je prováděn pouze chlapcům prvních třech kast a ti jsou potom označováni jako dvoj-zrozenci, neboť se fyzicky narodili hinduistické matce a duchovně zrodili při obřadu *upanajana*. Samotný obřad probíhá tak, že *guru* zavěsí posvátnou šňůru přes chlapcovo levé rameno a ti jej nosí pod svým oděvem, aby se odlišili od jedno-zrozců. Posvátná šňůra se skládá ze tří bílých nití, které mají symbolizovat božskou trojici Brahma, Višnu a Šivu.²¹

1.5.4 Čtyři životní stadia

Pro dvoj-zrozence byly vytvořeny čtyři životní stadia nazvané *ašrama dharma*. První stadium se nazývá *brahmačárin*, kdy se má chlapec, poté, co se zrodil duchovně, věnovat studiu pod vedením *gurua*. Druhé období je nazýváno *grhastha*, ve kterém muž ve věku patnácti a více let musí pracovat a oženit se. V tomto období je považováno za nejdůležitější mít syna. Třetí etapa se nazývá *vánaprastha*, ve kterém jsou muži

¹⁹ *Sári* – dlouhý kus našasené látky. Viz ROSEN S., *Skrytá sláva Indie*, s. 168.

²⁰ Srov. PREINHAELTEROVÁ, H. *Hinduista od zrození do zrození*, s. 13–24.

²¹ Tamtéž, s. 32–34.

odejmuty povinnosti k rodině, neboť jeho syn již dospěl. Muž by se měl v tomto období plně věnovat duchovnímu způsobu života. A poslední stadium nazýváno *sannjásin*, kdy muž odchází jako poutník do bezdomoví a připravuje se na další znovuzrození.²²

1.5.5 Sňatek

Dalším významným obřadem v životě hinduisty je sňatek, který je chápán jako společensko-náboženská povinnost, jejímž hlavním úkolem je zachování rodu. Sňatek není záležitostí pouze partnerů, ale většinou obou rodin. Otec má za úkol oženit syna, či provdat dceru. Při domlouvání sňatku bývá nejdůležitějším hlediskem, aby budoucí manželé patřili ke stejné kastě, ale nebyli z jednoho rodu. Datum samotné svatby je pak stanoveno podle horoskopu obou mladých lidí, kdy je označeno několik vhodných dní a je potom na obou rodinách, které datum si zvolí. Tradiční hinduistické obřady obsahují mnoho rituálů, proto se pokusím vystihnout pouze ty, které jsou podle mého názoru stěžejní.

Den před svatbou vykonají nevěsta i ženich každý ve svém domě rituální očistu. Ta spočívá v tom, že si potrou čelo kurkumovou pastou. Tradiční obřady se konají v domě nevěsty za přítomnosti kněze. V den sňatku se tedy ženich dostaví do domu nevěsty. Tam je přivítán jejím otcem, který mu podá talíř se snubním prstenem. Poté je k ženichovi přivedena nevěsta, která ho musí sedmkrát obejít. Nyní může začít samotný obřad. Oba snoubenci usednou naproti sobě. Kněz sňatek zpečetí spojením rukou nevěsty a ženicha posvátnou šňůrou. Nastává nejdelší součást svatebního obřadu a tím je uctívání ohně, který je pokládán za hlavního svědka sňatku. Kněz předčítá verše z védských textů, které po něm novomanželé opakují. Poté jsou vyzváni knězem, aby sedmkrát obešli oheň. Během obcházení vyjadřuje manžel manželce přání, aby mu porodila syna. Druhý svatební den si odvádí manžel manželku za doprovodu příbuzných do domu svých rodičů. S uvítáním manželky jsou spojené také nejrůznější zvyky, kdy za nejdůležitější se považuje uctít domácí oheň.²³

²² Srov. ZBAVITEL, D. *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*, s. 33–34.

²³ Srov. ZBAVITEL, D. *Bozi, bráhmani a lidé*, s. 174–177.

1.5.6 Pohřeb

Cyklus obřadů, které hinduistu doprovází životem, uzavírá pohřební rituál. Pokud člověk zemře doma, rodina okamžitě rozešle tuto zprávu mezi pozůstalé a pustí se do příprav, aby mohl být zemřelý co nejdříve odnesen na místo, kde bude probíhat samotná kremace. K tomuto účelu jsou na březích posvátné řeky Gangy umístěny kamenné terasovité schody, které slouží ke spalování zemřelých. Pokud bydlel zemřelý daleko od Gangy, je přípustné považovat i vodstva v místě jeho bydliště za rovnocenná s vodami Gangy. Jakmile se sejdou pozůstalí, mrtvý, jenž je zahalený do bílého plátna, je vynesena v rakvi nebo nosítkách na místo, kde proběhne kremace. Jeho zesnulé tělo je položeno na hranici ze dřeva. Kněz pronese smuteční *mantry*²⁴ a posléze je na několika místech zapálena pohřební hranice. Pozůstalí opustí místo teprve tehdy, když z těla nezbyde nic, podle čeho by bylo možné zemřelého rozpoznat. Den po kremaci se pozůstalí vrátí na místo kremace a seberou popel, který vsypou do vody. Nastává období smutku, které může trvat deset dní až měsíc. V tomto období je nutné vykonat zádušní obřad zvaný *śrāddha*, aby duch zemřelého dosáhl vykoupení nebo mohl pokračovat na své pouti koloběhů života. Tento obřad zpravidla vykonává nejstarší syn.²⁵

²⁴ *Mantra* – slabika, slovo nebo jednotlivé úsloví, které je užito k recitaci nebo zpěvu při náboženských obřadech. Viz WERNER, K. *Malá encyklopedie hinduismu*, s. 124.

²⁵ Srov. ZBAVITEL, D. *Bozi, bráhmani, lidé*, s. 177–178.

2. Hinduismus v Nepálu

Federativní demokratická republika Nepál je hned po Indii druhým státem s nejvyšším počtem stoupců hinduismu.²⁶ Hinduismus jako nábožensko-sociální systém a v něm obsažené kulturní hodnoty, zvyky a způsoby myšlení lze považovat za elementární rysy, které v minulosti formovaly identitu nepálského obyvatelstva. Hinduismus v Nepálu má velice dlouhou tradici a i dnes ho lze považovat za jeden z nejdůležitějších faktorů, který ovlivňuje, ať již v pozitivním či negativním smyslu, celou nepálskou společnost.²⁷

Níže se zabývám stručnou charakteristikou Nepálu, vlivem kastovního systému na jeho obyvatelstvo a v neposlední řadě zde také uvádím hinduistické svátky slavené v této zemi, které moji respondenti považují za nejvýznamnější.

2.1 Stručná charakteristika Nepálu

Federativní demokratická republika Nepál je vnitrozemský stát rozkládající se v Jižní Asii ve střední části pohoří Himaláje. Žije zde necelých třicet milionů obyvatel a hlavním městem je Káthmandú. Nepál sdílí hranici s Indií a Čínou. Samotná země je členěna do čtrnácti administrativních oblastí, které se dále dělí na sedmdesát pět okresů. Jedním z těchto správních celků je okres Gulmi, jenž se nachází ve vnitrozemí a je rodným místem všech mých deseti respondentů. Tento okres spadá do oblasti Lumbini.²⁸ Tato oblast se nachází na jihu země a přímo tedy hraničí s Indií.²⁹

Tamní obyvatelstvo je tvořeno etnicky velice rozmanitou skupinou, která vznikala dlouhodobým míšením kmenů a etnických skupin, které postupně osidlovaly horská údolí i kotliny. Tyto kmeny a etnické skupiny lze rozdělit na obyvatele tibetsko-nepálského původu a obyvatele indicko-nepálského původu. Různorodosti nepálské populace odpovídá i jazyková pestrost, což dokládá fakt, že tamní obyvatelé hovoří

²⁶ Maps of World [online]. *Top Ten Countries with Largest Hindu Population*, posl. úpravy 24. 12. 2012 [cit. 10. února 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.mapsofworld.com/world-top-ten/world-top-ten-countries-with-largest-hindu-populations-map.html>>.

²⁷ Srov. MAŠKARINEC, P. Nepál v letech 1990–2010: slabý, rozpadající se, nebo rozpadlý stát? *Politologický časopis/ Czech Journal of Political Science*, 2011, roč. 18, č. 4, s. 395.

²⁸ V háji u Lumbini porodila manželka Suddhódany, vládce státu Sakjů budoucího Buddhu. Viz WERNER, K. *Náboženské tradice Asie Od Indie po Japonsko*, s. 144.

²⁹ Maps of World [online]. *Political Map of Nepal*, posl. úpravy 11. 10. 2012 [cit. 10. února 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.mapsofworld.com/nepal/nepal-political-map.html>>.

třiceti šesti různými jazyky a jejich dialekty. Úředním jazykem je stanovena nepálština psaná dévanágarským písmem.³⁰

Za jakýsi sjednocující prvek různorodého nepálského obyvatelstva lze považovat náboženství, neboť 80,6 % Nepálců jsou stoupcem hinduismu, 10,7 % buddhismu a islám vyznává 4,2 % obyvatel. Mnoho Nepálců se hlásí jak k hinduismu, tak mahájánovému buddhismu.³¹

Z hlediska ekonomické situace patří Nepál mezi dvacet nejchudších zemí světa a po Afghánistánu a Barmě je třetí nejchudší zemí Asie. Pod hranicí chudoby žije téměř třetina obyvatel. Za zmínku jistě také stojí obrovská nerovnoměrnost mezi městy a venkovskými oblastmi. Ačkoliv se míra chudoby v posledních letech ve městech mírně zlepšila, obyvatelé žijící ve venkovských oblastech stále trpí chudobou a nezaměstnaností. V Nepálu je také zřejmá vysoká míra korupce, kterou potvrzují i žebříček Indexu vnímání korupce³², ve kterém se Nepál umísťuje na nejhorších místech.³³

2.2 Vliv kastovního systému v Nepálu

Jak již bylo naznačováno výše, za specifický rys Nepálu lze považovat jeho multietnicitu. Na základě sčítání z roku 2001 je možné tvrdit, že se v Nepálu vyskytuje celkem až sto sociokulturních skupin, ať již etnických či kastovních. V rámci těchto skupin však existují rozmanité a přesahující se kategorie identit. Mezi základní charakteristické rysy nepálského obyvatelstva z hlediska identity lze považovat etnicitu, kastu, jazyk, víru a regionální příslušnost. Kasty jsou hierarchicky řazeny na základě rituální čistoty od bráhmánů až po skupinu Dalitů, kteří také bývají označováni jako nedotknutelní.

Kastovní systém v Nepálu je dodnes výrazným rysem, který ovlivňuje nepálskou společnost. Zřetelným projevem kastovního systému v Nepálu je diskriminace a sociální nerovnost mezi obyvatelstvem. I přesto, že se některé skupiny domorodých

³⁰ Srov. VAVROŠKOVÁ, S. *Stručná historie států: Nepál*, s. 9–11.

³¹ *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. Praha: MZV ČR, posl. úpravy 1. 10. 2012 [cit. 20. února 2013]. Dostupné na WWW:

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/nepal/index.html>.

³² Tento index společně sestavují Transparency International a Göttingenská univerzita v Německu.

³³ Srov. MAŠKARINEC, P. Nepál v letech 1990–2010: slabý, rozpadající se, nebo rozpadlý stát? *Politologický časopis/ Czech Journal of Political Science*, 2011, roč. 18, č. 4, s. 395–397.

obyvatel kulturně a jazykově odlišují, staví svoji společnou identitu na základě vymezení se vůči kastovnímu systému. Podíl na moci mají v Nepálu především příslušníci dvou nejvyšších hinduistických kast, tedy bráhmani a kšátrijové, kteří tvoří pouze třetinu z celkového počtu obyvatel. Tyto dvě kasty čelí dlouhodobě velké kritice ze strany ostatních skupin obyvatelstva, především ze strany dříve nepriviligovaných nehindských domorodých komunit. Tyto komunity dlouhodobě usilují o podíl na rozhodování ve své zemi.

Během 90. let se stále více posiloval vliv nejvyšší kasty, tedy bráhmanů, kteří zaujímali přední posty v nejvýznamnějších politických stranách. Kastovní diskriminace je také patrná v armádě a justici. Nepálská armáda byla již od svého vzniku v roce 1768 založena na kastovním principu. Přední funkce v armádě výhradně zaujímali zástupci kšátrijů a tato situace se dodnes výrazně nezměnila. Dvě nejvyšší kasty současně dominují i složení soudců nejvyššího soudu. Je samozřejmé, že příslušníci těchto dvou nejvyšších kast nemají zájem na oslabení či ztrátě svého dominantního postavení. Rozhořčenosti etnických skupin a nižších kast využili právě maoisté³⁴. Veřejně deklarovaný odpor vůči kastovnímu systému byl hlavním důvodem, proč zmíněné diskriminované skupiny začaly podporovat právě maoistickou stranu.³⁵

2.3 Hinduistické svátky slavené v Nepálu

2.3.1 Nepálský kalendář

Dříve, než zde budu popisovat nejvýznamnější svátky slavené v Nepálu, je zapotřebí nastínit problematiku nepálského kalendáře. V Nepálu se vedle evropského křesťanského kalendáře užívají ještě dva asijské kalendáře a letopočty. Za oficiální datovací systém je v Nepálu považován bikramovský letopočet, který byl zaveden roku 1903 Čandrou Šamšérem, premiérem z rodu Ránů. Bikramovský letopočet předchází gregoriánský kalendář o 56 let, 8 měsíců a 17 dní. Rok zahrnuje 359 až 397 dní a je rozdělen do 12 měsíců o 29 až 32 dnech. Počátek roku odpovídá 13. nebo 14. dubnu gregoriánského kalendáře. Nicméně většina náboženských svátků se řídí nepálským lunárním kalendářem, jenž byl roku 879 zaveden králem Rághadévou a který byl užíván

³⁴ Maoisté – Komunistická strana Nepálu.

³⁵ Srov. MAŠKARINEC, P. Nepál v letech 1990–2010: slabý, rozpadající se, nebo rozpadlý stát? *Politologický časopis/ Czech Journal of Political Science*, 2011, roč. 18, č. 4, s. 392–395.

jako oficiální do roku 1769. Tento kalendář je počítán od 20. října 879. Nepálský rok čítá 354 dní, přičemž každý třetí rok je přestupný a je prodloužen o jeden celý měsíc.³⁶

Nepálský lunární kalendář je tvořen těmito měsíci:

1. *kačhalá* (říjen až listopad)
2. *thínlá* (listopad až prosinec)
3. *póhélá* (prosinec až leden)
4. *sillá* (leden až únor)
5. *čillá* (únor až březen)
6. *čaulá* (březen až duben)
7. *bačhalá* (duben až květen)
8. *tačhalá* (květen až červen)
9. *dillá* (červen až červenec)
10. *gunlá* (červenec až srpen)
11. *ňanlá* (srpen až září)
12. *kaulá* (září až říjen)³⁷

Citované měsíce zde uvádím pro lepší orientaci v obdobích jednotlivých svátků a festivalů. Pro upřesnění je potřeba také zdůraznit, že nepálský lunární kalendář se odlišuje i od hinduistického kalendáře, jehož počátek je stanoven do měsíce *čaitra*, který odpovídá podle gregoriánského kalendáře březnu až dubnu.³⁸

2.3.2 Vijaya Dashami

Tento svátek začíná v měsíci *kaulá*. Během svátku je oslavováno vítězství lidí, kterým víra v bohy pomohla zvítězit nad zlými démony. Festival trvá patnáct dní a je zakončen úplňkem. Během této doby se setkávají celé rodiny i příbuzní, aby mohli společně vykonat oběť. Nejčastěji se obětují kozlové. Jejich krví se pak skrápí například dopravní prostředky, aby získaly energii bohyně Durgy³⁹, přičemž její energie má napomoci zamezit nehodovosti. Po vykonání oběti se rodina odebere domů, kde otec rozdává mezi

³⁶ Srov. VAVROUŠKOVÁ, S. *Stručná historie států: Nepál*, s. 13–15.

³⁷ VAVROUŠKOVÁ 2008: 14.

³⁸ KIRSTE, R.; SCHULTZE, H.; TWORUSCHKA, U. *Svátky světových náboženství*, s. 82.

³⁹ Vtělení bohyně v její hrozivé podobě. Viz ZBAVITEL, D. *Bozi, bráhmani, lidé*, s. 58.

příbuzné nakoupené malé dárky a popřeje celé rodině. Při této příležitosti starší udělají *tilak*⁴⁰ mladším. *Tilak* se umísťuje doprostřed mezi obočí. Hinduisté věří, že je symbolem vítězství, úspěchu a štěstí. Existují různé druhy *tilaku*, některé se vyrábějí ze santalové pasty, kurkumy nebo posvátného popela. Po jeho umístění následuje hostina, na které je podáváno velké množství masa, většinou právě kozího a přílohou bývá nejčastěji rýže a zelenina upravená různými způsoby.⁴¹

2.3.3 Lakšmí Púdžá

Svátek je slaven v období měsíce *kačhalá*. I tento svátek symbolizuje vítězství dobra nad zlem. Věřící prosí bohyni štěstí a bohatství Lakšmí o štěstí ve svém vlastním životě. Bohyně je uctívána také těmi, kteří chtějí získat či zachovat si bohatství. V den svátku si lidé postaví před svůj dům světlo, aby k nim bohyně našla cestu. Tradičně se také umísťují mince k obrazu Lakšmí, aby byl zajištěn blahobyt celé rodině. Celý den je dodržován půst a k večeři se připravují oblíbená jídla v rodině, většinou sladkosti. Po večeři si některé rodiny mohou uspořádat ohňostroj.

2.3.4 Tihar festival

Tento festival se koná také v měsíci *kačhalá*, přesněji dva dny po konání svátku Lakšmí Púdžá. Hlavním významem tohoto festivalu je poděkování sester svým bratrům za poskytovanou ochranu. Samotný průběh je takový, že sestra ráno vstane, vykoná očištnou koupel, zapálí svíčky a celý den drží půst. Před bratrem rozbije ořech. Tento čin je symbolem zastrasování zlých démonů, aby neublížili bratrovi. Poté bratrovi připravuje oblíbené pokrmy a na závěr mu na čelo umístí *tilak*.

⁴⁰ *Tilak* – znamení na čele vyznavače, pravděpodobně se vyvinulo z tradičního posvátného znaménka nad středem obočí jako symbolu třetího oka (oka moudrosti). Viz WERNER, K. *Malá encyklopedie hinduismu*, s. 183.

⁴¹ Zdrojem informací o nepálských svátcích popisovaných v bakalářské práci byly rozhovory s Arjunem a jeho manželkou.

2.3.5 Teej

Festival pro svobodné i vdané nepálské ženy, jehož oslavy spadají do měsíce *gunlá*. Festival připomíná spojení bohyně Parvatí s bohem Šiva. Celý festival trvá tři dny, ve kterých se střídá období hojných hostin s přísným půstem. První den se ženy z jedné vesnice shromáždí na stejném místě, tancují, zpívají písně a účastní se bohaté hostiny. Veselí obvykle trvá až do půlnoci. Druhý den se všechny ženy postí a většinou by neměly ani pít. Tento den je určen především modlitbám. Vdané ženy se modlí, aby byl jejich manžel zdravý, úspěšný a svobodný, aby se dobře vdaly. Třetí den se koná obřad v chrámě, který nejčastěji bývá zasvěcen právě božstvu Šiva. V chrámě jim *guru* předčítá, jak pojal Šiva za svou manželku bohyni Parvatí. Po vykonání rituálu, ve kterém jsou ženy zbaveny všech hříchů, se odeberou opět k bohaté hostině.

2.3.6 Holi

Svátek konající se při úplňku v měsíci *čillá*. Oslavuje se příchod jara, kdy si lidé vzájemně malují na obličej veselé barvy. Veselé barvy jsou symbolem přátelství, kdy se zapomíná na hádky, nedorozumění a lidé se usmířují.

3. Nepálská komunita v Českých Budějovicích

V obecném měřítku není nepálská menšina v České republice tak častým fenoménem jako například ukrajinská, slovenská či vietnamská. Tuto tezi potvrzuje skutečnost, že čtvrtinu celkového počtu přistěhovalců na území České republiky tvoří Ukrajinci, Slováci a Vietnamci. Právě příslušníků těchto menšin přibylo za posledních deset let nejvíce.⁴² Pro názornější srovnání zde předkládám data Ministerstva vnitra České republiky k 31. říjnu 2012, kdy bylo na území České republiky evidováno 114 481 Ukrajinců, 85 133 Slováků, 57 587 Vietnamců a pouhých 161 Nepálců, z toho 126 s přechodným pobytem a 35 pobytu trvalého⁴³. Mnou zkoumaná nepálská komunita v Českých Budějovicích čítá čtrnáct členů, z toho dvanáct mužů a dvě ženy. Tato komunita se vyznačuje především společným náboženským přesvědčením a provozem dvou poboček indických restaurací v Českých Budějovicích. Níže popisuji definici termínu komunita a také proč pokládám skupinu respondentů za komunitu. Dále zde popisuji navázání kontaktu se společenstvím, v neposlední řadě také počátky vzniku a rozšiřování nepálské menšiny v Českých Budějovicích.

3.1 Definice komunity jako takové

Termín komunita je z hlediska vymezení docela problematický. Toto tvrzení lze doložit faktem, že v roce 1955 Georg Hillery představil 94 odlišných definic komunity. Je tedy možné tvrdit, že i v současné době jsou názory odborníků, kteří se zabývají výzkumem komunit, značně odlišné. Mezi nejznámější a nejvíce používané patří teorie Ferdinanda Tönniese, poté jakási alternativa k tomuto rozlišení, kterou uvádí Emil Durkheim a neméně důležité je zmínit i typologii komunit podle Stevena Brinta, která zohledňuje kritérium lokality a volby.⁴⁴

Ferdinand Tönniese ve své stěžejní studii *Gemeinschaft und Gesselschaft*⁴⁵ zavedl klasické rozlišení mezi společenstvím (komunitou) a společností. Toto vymezení lze považovat za důležitý předěl v historii utváření definic termínu komunita. Podle

⁴² Srov. RÁKOCZYOVÁ, M.; TRBOLA, R. (ed.) *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, s. 17–19.

⁴³ *Ministerstvo vnitra* [online]. Praha: MVČR, © 2010 [cit. 18. února 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx>.

⁴⁴ Srov. VÁNĚ, J. *Komunita jako nová naděje*, s. 16–19.

⁴⁵ Tato studie byla vydána v roce 1887 pod záštitou univerzity v Lipsku.

Tönniese se utvářejí sociální vztahy buď do podoby komunity anebo do podoby společnosti. Společenství je podle něj založeno na principu sdílení společných cílů, klade důraz na tradici a solidaritu oproti společnosti, která je charakterizována racionalitou a v níž zcela chybí emoční pouta, která jsou pokládána za sjednocující prvek vzájemného sociálního působení. V tomto rozlišení proti sobě stojí tzv. přirozená vůle, na které spočívá komunita a racionální vůle, na které je založena společnost.⁴⁶

„Tönnies dává společenství do souvislosti se společným způsobem života, společnou vírou, provázaností sociálních vazeb a četnou přímou interakcí mezi aktéry. Společenství charakterizuje jako malé skupiny, které jsou vzdáleny centrální moci, utvářejí se na principu důvěrnosti, kontinuity, emočních poutech. Klíčovým se tak pro společenství jeví vzájemné porozumění, konsensus a spolupráce mezi jeho členy a společné cíle.“⁴⁷

Durkheim spatřuje hlavní odlišnost od Tönniesova pojetí komunity v tom, že je možné, aby se komunitní formy soužití vyskytovaly i mezi obyvateli moderních měst. Sám chápe komunitu jako: *„výsledný soubor vlastností plynoucích z mezilidské interakce, která se nemusí nutně zakládat vždy jen na tradičních (vesnických) formách soužití.“⁴⁸*

Podle Brinta lze vymezit šest základních vlastností, pomocí nichž můžeme charakterizovat komunitu. Čtyři představují strukturální proměnné, zbylé dvě označuje jako kulturní proměnné.

„První strukturální proměnnou jsou: husté a (nejen emočně) náročné sociální vazby.

Druhou strukturální proměnnou jsou: sociální vazby na instituce.

Třetí strukturální proměnnou jsou: rituální účely.

Čtvrtá strukturální proměnná je: skupina malá rozsahem.

Pátá kulturní proměnná je: vnímání podobnosti s fyzickými charakteristikami.

Šestá kulturní proměnná je: společná víra v ideje systému, morální řád a instituce nebo skupiny.“⁴⁹

V předložené bakalářské práci primárně vycházím z konceptu Ferdinanda Tönniese, jehož definice komunity podle mého názoru nejlépe vystihuje mnou zkoumanou nepálskou komunitu v Českých Budějovicích. Na základě mého dosavadního šetření

⁴⁶ Srov. MILLER, J. Raně novověké město: eroze komunity? *Lidé města* 2009, roč. 11, č. 3 s. 422.

⁴⁷ VÁNĚ 2012: 22.

⁴⁸ Tamtéž, s. 22.

⁴⁹ Tamtéž, s. 38.

vyšlo najevo, že nepálskou komunitu můžeme považovat za málo početnou skupinu, která je především charakterizována společným náboženským přesvědčením. Dále můžeme toto společenství popsat jako skupinu jedinců, kteří jsou v neustálé sociální interakci, spolupracují spolu a snaží se naplnit společně vytyčené cíle, neboť se všichni podílejí na provozu dvou indických restaurací v Českých Budějovicích.

3.2 Navázání kontaktu se zkoumanou komunitou

Samotnému výzkumu předcházelo navázání kontaktu s danou komunitou. Nejdříve jsem pomocí své známé navázala kontakt s Arjunem, který se později stal mluvčím celé komunity. Díky vstřícnému přístupu Arjuna a jeho manželky jsem byla schopna navázat kontakty i s dalšími osmi členy skupiny. Před samotným výzkumem jsem provedla tzv. předvýzkum, při kterém jsem zjistila, že základním charakteristickým rysem dané komunity je jejich společné náboženské přesvědčení, tedy hinduismus. Také jsem zjistila, že v případě ostatních respondentů je nutné vést dotazování v anglickém jazyce. Výzkum jsem vedla dvěma způsoby, narativními rozhovory a dotazníkovým šetřením. Na základě narativních rozhovorů vedených v českém jazyce s Arjunem jsem se snažila zjistit informace, které popisují níže, tedy informace o příchodu a rozšiřování dané komunity. Výzkum vedený pomocí dotazníkového šetření blíže specifikuji v následující čtvrté kapitole.

3.3 Počátky vzniku a rozšiřování nepálské komunity v Českých Budějovicích, její příčiny a průběh

3.3.1 Ekonomická migrace jakožto příčina vzniku nepálské komunity v Českých Budějovicích

V současné době nabývá na významu způsob migrace, který lze označit za typ spontánní mezinárodní migrace. Tento typ se vyznačuje směřováním z oblastí s nižší životní úrovní do oblastí s vyšší životní úrovní a do urbanizovaných center, přičemž hlavními cílovými destinacemi tzv. ekonomické migrace jsou města nad 100 000

obyvatel. Dostatečná koncentrace obyvatel v těchto městech přináší větší možnost výdělků z určitých oblastí podnikání, například stravování a pohostinství.⁵⁰

Ekonomická migrace se týká i mnou zkoumané nepálské komunity, jejíž členové se příchodem do České republiky snažili zlepšit svou životní úroveň. Jak jsem již popsala ve druhé kapitole, Nepál patří mezi nejchudší země světa. Není tedy divu, že někteří obyvatelé této země se přestěhováním se do jiné země snaží zvýšit svou ekonomickou a životní úroveň. Tento předpoklad potvrzuje i výpověď Arjuna, který na základě našich rozhovorů uvedl, že pokud existuje sebemenší příležitost opustit rodnou zemi, místní ji neváhají využít. Pokud je to z hlediska finanční situace možné, snaží se poskytnout svým potomkům výuku nejčastěji anglického jazyka, která jim ulehčí integraci v cizích zemích.

Mezi nejvyhledávanější země mimo Asii, kam nepálské obyvatelstvo migruje, patří dle respondenta především Velká Británie a Kanada. Manželka zmíněného respondenta uvedla, že se její rodina přestěhovala právě do Kanady ze stejných důvodů, které popisují výše. Také dodala, že před samotným příchodem jejích rodičů se do této země nejdříve přistěhoval její bratr. Ten nejprve zajistil stálý finanční příjem a odpovídající bydlení a až poté k sobě přizval své rodiče.

Podobná skutečnost se vyskytla i u vietnamských komunit⁵¹, kdy někteří vietnamští rodiče posílají své děti školního věku do České republiky o něco dříve, aby se naučily jazyk a integrovaly se do českého prostředí s tím, že je rodiče po nějaké době následují. Jejich děti pak mohou fungovat jako poradci pro kontakty s majoritou, administrátory písemného styku a v neposlední řadě také tlumočníky.⁵²

Zde je patrné, že Česká republika nepatří mezi nejčastější země vyhledávané nepálskými emigranty. Podrobnější důvody, proč si daná komunita vybrala zrovna Českou republiku a České Budějovice, specifikuji níže.

⁵⁰ Srov. UHEREK, Z. Cizinecké komunity a městský prostor v České republice, *Sociologický časopis*, 2003 roč. 39, č. 2, s. 193–195.

⁵¹ K podrobnějším informacím o vlnách vietnamské migrace mohu doporučit závěrečnou zprávu: PECHOVÁ, E. *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování* [online]. La Strada ČR © 2007. Dostupné na WWW: <http://www.ekscr.cz/content/files/Zprava_migrace_Vietnam.pdf>.

⁵² Srov. UHEREK, Z. Cizinecké komunity a městský prostor v České republice, *Sociologický časopis*, 2003 roč. 39, č. 2, s. 206.

3.3.2 Počátky vzniku nepálské komunity v Českých Budějovicích

Počátky nepálské komunity v Českých Budějovicích sahají do konce roku 2001, kdy na popud nejmenovaného rakouského podnikatele přijel do Čech Chhatra Bahadur Adhikari – iniciátor mnou zkoumané nepálské komunity. K navázání přátelského vztahu a následné spolupráce mezi nimi došlo v nepálském hlavním městě Katmandu, kde Bahadur pracoval jako šéfkuchař v jedné tamní restauraci. Podnikatel byl velmi nadšen místní kulturou a kuchyní, nabídl tedy Bahadurovi poskytnutí prostor v Českých Budějovicích pro jeho vlastní podnikatelský záměr, přesněji horní patro domu v Chelčické ulici. Společnými silami začali budovat první pobočku indické restaurace v Českých Budějovicích, zaměřenou na klasické indické pokrmy, které Bahadur vařil i v předešlé restauraci v Nepálu. Na otázku z uskutečněných rozhovorů, proč se Bahadur a zmíněný podnikatel zaměřili především na koncepci indické kuchyně, mi bylo řečeno, že se jednalo čistě o marketingový tah. Podnikatel dále Bahadurovi pomohl s administrativou, počátečními investicemi i ubytováním, aby mu co nejvíce usnadnil začátky v podnikání.

Především kvůli zahájení provozu první pobočky indické restaurace v Chelčické ulici přijel na jaře roku 2002 do Českých Budějovic Bahadurův kamarád a spolužák ze základní školy Arjun Prasad Sapkota. Tento výběr lze odůvodnit především tím, že Arjun nebyl v České republice poprvé a tudíž měl s českou společností a její mentalitou nějaké zkušenosti. Arjun tyto cenné zkušenosti získal především díky tomu, že zde několikrát navštívil svého bratra, který zde studoval na jedné z lékařských fakult Karlovy univerzity. Arjun v rozhovorech také uvedl, že se jeho bratr po studiích oženil a v současné době žije se svou českou manželkou v Ústí nad Labem.

Kvůli prvotnímu úspěchu společného podnikání Bahadura a Arjuna bylo zřejmé, že budou muset zaměstnat ve své restauraci více lidí. Jelikož dokázali vybudovat stabilní a finančně výnosnou společnost a také zajistit adekvátní bydlení, mohli přizvat další známé ze svého rodného okresu Gulmi. Příchod jednotlivých členů komunity závisel především na rozšiřování restaurace a následném otevření druhé pobočky u Piaristického náměstí.

Na základě informací získaných z narativních rozhovorů lze vyvodit, že zkoumaná nepálská komunita se natrvalo usadila v Českých Budějovicích především díky úspěchu Bahadurovo podnikatelského záměru. Za jeden z nejdůležitějších faktorů tohoto úspěchu můžeme pokládat fakt, že daná komunita postavila svoji podnikatelskou

činnost na vymezení své kultury v Českých Budějovicích, která se stala nejen pro českobudějovické obyvatele velice atraktivní.⁵³

⁵³ Osobní archiv autorky.

4. Dotazníkové šetření

Všichni jedinci nepálské komunity vyznávají hinduismus, který byl hlavním kritériem dotazníkového šetření. Pomocí písemného dotazování jsem se snažila zjistit, jakým aspektům hinduismu přiřkládají oslovení respondenti větší či menší význam. Otázky jsem koncipovala na základě znalostí z první a druhé kapitoly. Získané poznatky pak s první a druhou kapitolou srovnávám. V obsahu dotazníkového šetření jsem se zaměřila na respondentův popis hinduismu, karmanový zákon a proces znovuzrovnání, víru v *trimurti*, vliv kastovního systému, provádění rituálu *púdzá*, vypracovaný horoskop, přítomnost *gurua* při duchovní výchově, řízení se čtyřmi *ašramy* i zda respondenti v dětství absolvovali rituál *upanajana*. V neposlední řadě jsem se také snažila zjistit, jaké nepálské hinduistické svátky respondenti slaví a jestli je slaví i v Českých Budějovicích. Jelikož někteří respondenti neovládají český jazyk, dotazníky jsem vypracovala v anglickém jazyce. Vzhledem k malému počtu jedinců zkoumané komunity jsem zvolila počet deseti respondentů.

Na začátku dotazníku jsem vysvětlila respondentům, za jakým účelem provádím dotazníkové šetření i jakým způsobem mají dané dotazníky vyplnit. V rámci získání co nejobektivnějších odpovědí jsem zvolila anonymní dotazníky. Vzhledem k povaze pokládaných otázek jsem použila otevřené, uzavřené i polouzavřené otázky. Také jsem se zavázala, že získané informace budou použity jen v mé bakalářské práci.

4.1 Všeobecné informace o respondentovi

V úvodu jsem se snažila zjistit základní informace o daném respondentovi, tedy pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání, rodinný stav, zaměstnání a délku pobytu v Českých Budějovicích.

Zkoumanou komunitu zastupuje v dotazníkovém šetření osm mužů a dvě ženy. Jak jsem již zmínila výše, tento nepoměr vychází ze skutečnosti, že v dané komunitě se vyskytují převážně muži. Věk respondentů se pohybuje v rozmezí dvaceti až třiceti sedmi let. Průměrný věk respondentů, kteří ho uvedli, je dvacet osm let. Je tedy zřejmé, že všichni dotazovaní respondenti se vyskytují v produktivním věku. Jeden respondent svůj věk nevedl.

Tabulka č. 1: Věk respondentů

Počet respondentů	1	1	2	1	1	1	1	1	1
Věk respondentů	20	24	25	26	29	30	35	37	neuveďeno

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření, 2013

Informaci o nejvyšším dosaženém vzdělání vyplnili pouze čtyři respondenti, kteří sdělili, že nejvyšší dosažené vzdělání je bakalářské. Ostatních šest respondentů informaci neposkytlo.

Mezi dotazovanými respondenty bylo sedm v manželském svazku a tři uvedli, že jsou svobodní. Čtyři respondenti pracují jako kuchaři, tři respondenti uvedli za svou práci obsluhu restaurace a jeden respondent jak obsluhu v restauraci, tak kuchaře. Jeden respondent odpověděl na tuto otázku, že působí jako podnikatel a poslední respondent uvedl, že stále studuje. Z toho vyplývá, že většina respondentů pracuje v oblasti stravování a pohostinství. Všichni žijí v Českých Budějovicích rozdílně dlouhou dobu. Tato doba se pohybuje mezi třinácti lety až jedním rokem. Průměrná délka pobytu je pět let.

Tabulka č. 2: Doba pobytu respondentů

Počet respondentů	3	1	1	2	1	1	1
Doba pobytu respondentů	1 rok	3 roky	4 roky	5 let	7 let	10 let	13 let

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření, 2013

4.2 Vyhodnocení otázek č. 1, 2

V první otázce jsem se snažila zjistit, jakým způsobem moji respondenti dokáží popsat či definovat hinduismus. Jak jsem již zmínila v první kapitole, hinduismus jako takový je velice problematické definovat, proto se interpretace tohoto termínu často různí. Z tohoto důvodu jsem zde zvolila otevřenou otázku, abych poskytla svým respondentům na zodpovězení více prostoru. Většina dotazovaných popsala hinduismus jako nejstarší náboženství na světě a také uvedla, že je to způsob života, jenž je

charakterizován dharmou. Respondenti zde také popisovali, že hinduismus je charakterizován na základě víry v brahma, jako nejvyšší síly.

Dva dotazovaní ve své odpovědi také uváděli, že hinduismus je rozmanité náboženství, které je založeno na toleranci, čestnosti, poctivosti a míru. Jeden dokonce uvedl, že hinduismus znamená mnohem více, než jen pouhé náboženství a podle některých vědců ze západu nelze hinduismus nazývat náboženstvím. Stejný respondent také napsal, že hinduismus je založen na starověkých spisech – védách a upanišádách. Další dotazovaný uvedl, že hinduismus pochází z oblasti řeky Indus a za základní ideu hinduismu považuje karmanový zákon, který předurčuje další znovuzrození.

Na základě výše uvedených odpovědí respondentů lze usuzovat, že většina z nich charakterizuje hinduismus rozdílným způsobem. Rozmanitost interpretací hinduismu potvrzují tedy i dotazovaní respondenti, jejichž charakteristika hinduismu se do jisté míry přibližuje mnou uvedené charakteristice v první kapitole.

V druhé otázce jsem se snažila zjistit, zda se dotazovaný považuje za tradičního hinduistu, případně proč se za něj považuje, či nepovažuje. Zde jsem zvolila polouzavřenou otázku. Šest respondentů odpovědělo, že se považují za tradiční hinduisty. Svou kladnou odpověď zdůvodňovali například tím, že se narodili v hinduistické rodině nebo považují hinduismus za určitou cestu k poznání. Dva uvedli, že se nepovažují za tradiční hinduisty, nýbrž že se považují za hinduisty jen do jisté míry. Zbylí dva respondenti na tuto otázku neodpověděli.

4.3 Vyhodnocení otázek č. 3, 4, 5

Třetí otázkou jsem se dotazovala, jestli respondenti věří v reinkarnaci. Tato otázka navazovala na otázku předešlou a měla za úkol zjistit, zda v reinkarnaci věří především ti, kteří se v předešlé otázce vyjádřili kladně. Pouze tři odpověděli na tuto otázku kladně. Zbylých sedm respondentů, tedy i ti, kteří sami sebe považují za tradiční hinduisty, odpovědělo záporně.

Ve čtvrté otázce jsem se snažila zjistit, zda respondenti, kteří v předešlé otázce odpověděli kladně, věří, že jejich skutky předurčují další znovuzrození. Všichni tři respondenti věřící v reinkarnaci uvedli, že věří v to, že jejich skutky předurčují jejich další znovuzrození. Zajímavé je, že čtyři dotazovaní, kteří uvedli, že se považují za tradiční hinduisty, nevěří v reinkarnaci a také nevěří v karmanový zákon, který lze považovat za základní ideu hinduismu.

V páté otázce jsem se ptala, zda věří v nejvyšší projevy božství – Brahma, Višnu a Šiva. V této otázce měli respondenti prostor se vyjádřit, zda uctívají všechny projevy božství stejně, či jestli některé božstvo upřednostňují nebo neuznávají. Na tuto otázku dotazovaní odpověděli zcela jednoznačně. Devět jich uvedlo, že uctívají všechny projevy božství stejnou měrou, pouze jeden odpověděl, že vyznává především Višnu.

4.4 Vyhodnocení otázek č. 6, 7

V šesté otázce jsem chtěla zjistit, z jaké kasty daní respondenti pocházejí. Jak jsem již popsala v první a druhé kapitole, kastovní systém je možné považovat za jeden ze základních rysů hinduistické společnosti a i v současné době hraje v Nepálu důležitou roli, především z hlediska nerovnosti a diskriminace mezi tamními obyvateli. Pět jich uvedlo, že pochází z kasty bráhmaňů a zbylých pět z kasty kšátrijů. Všichni dotazovaní pochází ze dvou nejvyšších a tedy nejvíce privilegovaných kast.

Sedmá otázka navazovala na otázku předešlou a jejím cílem bylo zjistit, zda je pro ně přípustné vstoupit do manželského svazku s partnerem, který pochází z jiné kasty. Pouze tři odpověděli, že je pro ně přípustné vzít si partnera z odlišné kasty. Z těchto tří se dva nepovažují za tradičního hinduistu, je ovšem zajímavé, že zbylý jeden respondent považující se za tradičního hinduistu uvedl, že je pro něho přípustné, vzít si partnera z jiné kasty. Zbylých sedm dotazovaných uvedlo, že to pro ně přípustné není. Z těchto odpovědí lze vyvodit, že kastovní systém hraje významnou roli i v mnou zkoumané komunitě.

4.5 Vyhodnocení otázek č. 8, 9, 10

Osmá otázka měla za úkol zjistit, zda dotazovaní vykonávají základní hinduistický rituál – *púdžá* a následně, jestli ho vykonávají pravidelně každý den. Ani jeden z nich tento rituál pravidelně každý den nevykonává. Sedm ho nevykonává pravidelně a zbylí tři ho nevykonávají vůbec. Mezi tyto tři se řadí i dva, kteří se považují za tradiční hinduisty.

V deváté otázce jsem se snažila zjistit, jestli mají respondenti od narození vypracovaný svůj vlastní horoskop, eventuálně do jaké míry je pro ně důležitý. Jak jsem již popsala v první kapitole, každý tradiční hinduista by měl mít vypracovaný svůj

horoskop, který ovlivňuje celý jeho budoucí život. Zde dotazovaní odpověděli zcela jednoznačně, neboť všichni mají vypracovaný horoskop. U devíti hraje v životě významnou roli, pouze jeden uvedl, že pro něj horoskop není v životě nikterak důležitý.

V desáté otázce jsem se ptala, jestli měli po dobu svého dospívání osobního či rodinného *guru*, který hraje významnou roli při duchovních obřadech a uvádí do vědění dospívající hinduisty. I zde respondenti odpověděli téměř jednohlasně. Devět jich uvedlo, že po dobu svého dospívání měli osobního či rodinného *guru*, a pouze jeden, byť se považuje za tradičního hinduistu, *guru* neměl.

4.6 Vyhodnocení otázek č. 11, 12

Jedenáctá otázka měla za úkol zjistit, jestli jsou pro respondenty i v dnešní moderní době důležitá čtyři životní stadia – *ašramy*. Pouze pro tři jsou tato životní stadia důležitá, čtyři uvedli, že zmíněná životní stadia pro ně důležitá nejsou a zbylí tři odpověděli, že neví, co tato stadia znamenají, mezi nimi i jeden, který se považuje za tradičního hinduistu.

Dvanáctá otázka navazuje na otázku předešlou. Zde jsem se snažila zjistit, zda respondenti absolvovali v dětství rituál *upanajana* – rituál duchovního zrození, který lze považovat za uvedení do prvního životního stadia. Čtyři uvedli, že v dětství absolvovali obřad *upanajana*. Další čtyři odpověděli, že tento obřad v dětství neabsolvovali a mezi těmito se vyskytli tři, kteří v předešlé otázce uvedli, že jsou pro ně v životě čtyři životní stadia důležitá. Dle mého názoru jsou tyto odpovědi v rozporu, neboť pro tyto jedince nemohou být čtyři životní stadia v jejich životě důležitá, jelikož neabsolvovali obřad duchovního zrození. Zbylí dva uvedli, že neví, jestli tento obřad v dětství absolvovali.

4.7 Vyhodnocení otázek č. 13, 14, 15

Poslední tři otázky v dotazníkovém šetření byly zaměřené na hinduistické svátky slavené v Nepálu, které popisují v druhé kapitole. Třináctou otázkou jsem usilovala zjistit, které z uvedených svátků respondenti slaví. Jako možnosti jsem uvedla pět nejvýznamnějších svátků, tedy Vijaya Dashami, Lakšmí Púdžá, Tihar Festival, Teej a Holi. Devět slaví Vijaya Dashami, osm Lakšmí Púdžá, šest Tihar Festival a pět Teej a Holi.

Tabulka č. 3: Svátky, které respondenti slaví

Svátky, které slaví	Vijaya Dashami	Lakšmí Púdžá	Tihar Festival	Teej	Holi
Počet respondentů	9	8	6	5	5

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření, 2013

Čtrnáctá otázka měla za úkol zjistit, zda svátky, které byly uvedeny v předešlé otázce, oslavují respondenti i v Českých Budějovicích. Sedm slaví výše jmenované svátky i zde a tři tyto svátky v Českých Budějovicích neslaví.

Tabulka č. 4: Svátky, které respondenti slaví v Českých Budějovicích

Svátky, které slaví v ČB	Vijaya Dashami	Lakšmí Púdžá	Tihar Festival	Teej	Holi
Počet respondentů	7	7	6	5	5

Zdroj: vlastní zpracování dle dotazníkového šetření, 2013

V poslední, patnácté otázce, jsem po dotazovaných požadovala, aby si zvolili jeden svátek, který pokládají za nejdůležitější a popsali, jakým způsobem ho slaví. Z tohoto důvodu jsem zde zvolila otevřenou otázku. Na tuto otázku odpověděli pouze čtyři. Jeden z těchto čtyř uvedl, že všechny výše zmíněné hinduistické svátky jsou pro hinduisty významné z hlediska kulturních hodnot. Další uvedl, že za nejdůležitější hinduistický svátek považuje Vijaya Dashami. Dva odpověděli, že mají nejraději Tihar festival, který považují za druhý největší festival slavený v Nepálu. Popisovaný průběh těchto festivalů dotazovanými se do velké míry shoduje s popisem oslav, které uvádím v druhé kapitole.

V závěru dotazníku jsem vymezila prostor pro vyjádření respondentů, pokud chtěli sdělit něco, co by vystihovalo jejich duchovní cestu a nebylo zahrnuto v samotném dotazníku. Ani jeden toto vymezené místo nevyužil. Z toho soudím, že nebylo třeba k otázkám uvedených v dotazníkovém šetření potřeba nic doplnit.

4.8 Shrnutí informací z dotazníkového šetření a porovnání s informacemi z prvních dvou kapitol

Na základě informací získaných v rámci dotazníkového šetření i všeobecných informací o hinduismu popisovaných v prvních dvou kapitolách je zřejmé, že hinduismus lze vnímat jako velice obsáhlý a různorodý nábožensko-sociální systém, který může mít mnoho interpretací. Ačkoliv se většina z dotazovaných považuje za tradiční hinduisty, nevěří v reinkarnaci a karmanový zákon, který lze považovat za jednu ze základních idejí hinduismu. Všichni respondenti vyznávají všechny tři nejvyšší projevy božství, ovšem ani jeden neprovádí pravidelně základní hinduistický rituál *púdžá*, který by měl hinduista provádět každý den. Z dotazníkového šetření je zřejmé, že v dnešní době čtyři životní stádia – *ašramy*, které by měly ovlivňovat celý život hinduisty, nejsou pro respondenty příliš důležitá. Tento fakt potvrzují i poznatky z dotazníků, kdy téměř polovina jich uvedla, že v dětství neabsolvovali obřad *upanajana*. Všichni jsou z dvou nejvyšších a nejvíce privilegovaných kast, tedy bráhmanů a kšátrijů. Kastovní systém má i dnes mezi nepálským obyvatelstvem obrovské dopady na sociální interakci mezi lidmi. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že tradiční rozdělení hinduistické společnosti na dědičné kasty hraje i v dnešní době pro respondenty významnou roli, například při výběru partnera. Všichni mají vypracovaný horoskop, který je pro převážnou většinu z nich důležitý. Tento fakt se shoduje s informacemi popisovanými v první kapitole, tedy že každý hinduista by měl mít od narození vypracovaný horoskop, podle kterého by měl „konzultovat“ všechna důležitá životní rozhodnutí. Téměř všichni měli v dětství svého duchovního učitele – *guruu*, jenž by měl vést dospívajícího hinduistu k duchovnímu zrození. Nejvíce dotazovaných slaví svátky Vijaya Dashami a Lakšmi Púdžá.

Závěr

Závěrem své bakalářské práce bych chtěla zdůraznit, že hinduismus lze pokládat za nejstarší světový náboženský systém a velmi často je chápán jako světonázorový komplex, který zahrnuje náboženské a kultovní představy. Podstatu světového názoru vyjadřuje podle indických duchovních tradic označení *sanatána dharma*. Hinduismus je založen na přesvědčení o cyklickém pojetí času, kdy skutečnost nemá počátek ani konec a nejhlubší podstata všech bytostí je odsouzena k neustálému koloběhu znovuzrovnání. Pokud máme hovořit o sociálním aspektu tohoto systému, obvykle je tím míněn kastovní systém, jenž je dodržován jako společenský předsudek dodnes. Život hinduisty doprovází duchovní obřady a různé rituály. Za nejdůležitější se považuje obřad při narození a uvedení do kasty. Základní podobou hinduistického rituálu je vykonávání *púdže*.

Nepál je druhým státem s nejvyšším počtem hinduistů. Hinduismus má v Nepálu dlouhou tradici a ovlivňuje celou nepálskou společnost, která je z hlediska etnicity velice rozmanitá. Kastovní systém v Nepálu je dodnes výrazným rysem. Jeho projevem je diskriminace a sociální nerovnost mezi tamějšími obyvateli. Mezi nejvýznamnější hinduistické nepálské svátky patří Vijaya Dashami, Lakšmí Púdža, Tihar festival, Teej a Holi.

Členové nepálské komunity přišli do Českých Budějovic s cílem zlepšit svou ekonomickou a životní úroveň. Vybudovali zde dvě prosperující pobočky indické restaurace. Nejdůležitějším faktorem jejich úspěchu v podnikání bylo vymezení nejen své kultury a tradičních hodnot, ale i vstřícnost a ochota, která byla pro českobudějovické obyvatele v dnešní době něčím neobvyklým. Nepálskou menšinu v Českých Budějovicích lze podle definice Ferdinanda Tönniese opravdu považovat za komunitu. Její členy totiž charakterizuje společný způsob života, náboženské přesvědčení, neustálá sociální interakce, vzájemná spolupráce a jedná se o málo početnou skupinu.

Z vyhodnocení otázek u jednotlivých dotazníků bylo patrné, na jaké aspekty hinduismu kladou moji respondenti větší či menší důraz. I přesto, že se většina respondentů považuje za tradiční hinduisty, nevěří v reinkarnaci a karmanový zákon, který lze považovat podle literatury za základní ideu hinduismu. Všichni dotazovaní uznávají všechny tři projevy božství, ale nevykonávají pravidelně základní hinduistický

rituál *púdžá*. Téměř všichni sice v dětství měli svého duchovního učitele, avšak neabsolvovali obřad duchovního zrození *upanajana* a čtyři životní stadia pro ně nehrají v životě důležitou roli. Naopak s ideou tradičního hinduismu se odpovědi respondentů shodují v tom, že všichni mají vypracovaný horoskop a zaujímá v jejich životě významnou roli. Další shoda je patrná v otázce neprostupnosti kastovního systému, kterému prakticky všichni dotazovaní přikládají stále velký význam i přesto, že již nežijí v Nepálu. V neposlední řadě respondenti slaví nepálské hinduistické svátky i v Českých Budějovicích.

V úvodu této práce jsem zmínila, že nepálská menšina je v celorepublikovém měřítku málo početná, a z tohoto důvodu zde chybějí tuzemské odborné publikace, které by se tímto tématem v dostatečné míře zabývaly. Tato bakalářská práce by tedy měla být pokládána za jakousi prvotní sondu do dané problematiky, která může být později dále hlouběji zkoumána.

Použitá literatura a zdroje

Primární literatura:

KEENE, M. *Světová náboženství*. Praha: Euromedia Group, 2003. Kapitola Hinduismus s. 8–36. ISBN 80-242-0983-7.

KIRSTE, R.; SCHULTZE, H; TWORUSCHKA, U. *Svátky světových náboženství*. Praha: Vyšehrad, 2002. Kapitola 4. Hinduismus s. 81–87. ISBN 80-7021-588-7.

KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, B., MARKOVÁ, D. *Základy asijských náboženství I. díl*. Praha: Karolinum, 2004. Kapitola Hinduismus, s. 111–162. ISBN 80-246-0832-4.

PREINHAELTEROVÁ, H. *Hinduista od zrození do zrození*. Praha: Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-211-X.

RÁKOCZYOVÁ, M.; TRBOLA, R. (ed.) *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) 2009. ISBN 978-80-7419-023-0.

VAVROUŠKOVÁ, S. (ed.) *Náboženství a společnost v jižní a jihovýchodní Asii: Tradice a současnost*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 2005. Kapitola Hinduismus: tradice a moderní společnost, s. 11–82. ISBN 80-85425-57-2.

VAVROUŠKOVÁ, S. *Stručná historie států: Nepál*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-383-1.

VÁNĚ, J. *Komunita jako nová naděje?* Plzeň: Západočeská univerzita, 2012. 2. kapitola Komunita a její významy, s. 16–36. ISBN 978-80-261-0085-4.

WERNER, K. *Malá encyklopedie hinduismu*. Brno: Atlantis, 1996. ISBN 80-7108-129-9.

WERNER, K. *Náboženské tradice Asie od Indie po Japonsko*. Brno: Ústav religionistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 2002. Část první: Náboženské systémy Indie, s. 27–99. ISBN 80-210-2978-1.

ZBAVITEL, D. *Bozi, Bráhmani, lidé*. Praha: Československá akademie věd, 1964. ISBN neuvedeno.

ZBAVITEL, D. *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*. Praha: DharmaGaia, 1993. ISBN 80-901225-5-8.

Elektronické zdroje:

Maps of World [online]. Political Map of Nepal, posl. úpravy 11. 10. 2012 [cit. 10. února 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.mapsofworld.com/nepal/nepal-political-map.html>>.

Maps of World [online]. Top Ten Countries with Largest Hindu Population, posl. úpravy 24. 12. 2012 [cit. 10. února 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.mapsofworld.com/world-top-ten/world-top-ten-countries-with-largest-hindu-populations-map.html>>.

Ministerstvo vnitra [online]. Praha: MVČR, © 2010 [cit. 18. února 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx>>.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. Praha: MZV ČR, posl. úpravy 1. 10. 2012 [cit. 20. února 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/aside/nepal/index.html>.

Časopisy:

MAŠKARINEC, P. Nepál v letech 1990–2010: slabý, rozpadající se, nebo rozpadlý stát? *Politologický časopis/ Czech Journal of Political Science*, 2011, roč. 18, č. 4, s. 379–406. ISSN 1211-3247.

MILLER, J. Raně novověké město: eroze komunity? *Lidé města* 2009, roč. 11, č. 3, s. 419–439. ISSN 1212-8112.

UHEREK, Z. Cizinecké komunity a městský prostor v České republice, *Sociologický časopis*, 2003 roč. 39, č. 2, s. 193–216. ISSN 0038-0288.

Sekundární literatura:

FÁREK, M. Hinduismus – reálné náboženství, nebo konstrukt koloniální vědy? *Religio: Revue pro religionistiku*, 2006, roč. 14, č. 2, s. 227–242. ISSN 1210-3640.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HORYNA, B. *Úvod do religionistiky*. Praha: OIKÚMENÉ, 1994. ISBN 80-85241-64-1.

PECHOVÁ, E. *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování*. [online]. La Strada ČR © 2007. Dostupné na WWW: <http://www.ekscr.cz/content/files/Zprava_migrace_Vietnam.pdf>.

ROSEN, S. *Skrytá sláva Indie*. Praha: Bhaktivedanta Book Trust, 2006. ISBN 978-80-903829-0-9.

Prameny:

Osobní archiv autorky.

Seznam příloh

Příloha I. Dotazník pro nepálskou komunitu

Nepali Community in České Budějovice – questionnaire

Greetings,

I am a student of the Theological Faculty of the University of South Bohemia and I am writing a bachelor's degree final work concerning the topic of the Nepali community in České Budějovice.

The purpose of this questionnaire is to monitor the Nepali community in České budějovice and find out to what degree they approximate or differ from the traditional Hinduism, which we know in theory from books and textbooks.

The questionnaire is anonymous, so, please, **do not sign your name**. The established information will only serve for finishing my final work. The filled in questionnaires alone will not be published anywhere. Please be as much honest as possible when filling it in.

The way how to fill in the questionnaire is simple. With questions 1 to 12 circle only one answer. With the question 13, it is possible to circle one, more or no answer. Where there is space for a written answer, which is marked with dots, please, write your answer down. If there is something missing that characterizes your spiritual life or what you consider important in your spiritual way, you can express it on the last page.

Thank you for filling it in.

Kateřina Tomášková

Now fill n in the questionnaire:

Information about the respondent (you)

You are:

- a) Man
- b) Woman

You are years old.

Your highest educational background:.....

Your marital status:

- a) married
- b) single
- c) divorced

Your job is.....

How long have you lived in České Budějovice? Since (year).....

1. How would you describe Hinduism?

.....
.....
.....
.....
.....

2. Do you consider yourself as a traditional Hinduist?

a) Yes, because

b) No, because

3. Do you believe in reincarnation?

a) Yes

b) No

4. If you do, do you believe that your deeds in this life predestine your next rebirth?

a) Yes

b) No

5. Do you worship all the highest divinities (manifestations of divinities): Brahma, Vishnu, Siva?

a) Yes, I worship all of them evenly.

b) Yes, but I primarily worship (write whom you give preference)

c) No, I primarily do not worship (write whom you do not worship)

d) No, I do not worship any of the divinities.

6. Which caste do you come from?
 - a) Brahmin
 - b) Ksatriyas
 - c) Vaishyas
 - d) Shudras

7. Is marrying a member of a different caste tolerable for you?
 - a) Yes
 - b) No

8. Do you carry out the basic Hindu ritual – Puja?
 - a) Yes, every day.
 - b) Yes, but not regularly.
 - c) No, I do not.

9. Do you have a personal horoscope made when you are born? Is it important for you?
 - a) Yes, I do and it is important for me.
 - b) Yes, I do, but it is not important for me.
 - c) No, I do not have a personal horoscope.

10. Did you have a personal/family guru during growing up?
 - a) Yes
 - b) No

11. Do the 4 life stages of Hinduism – ashrams influence you in modern age?
 - a) Yes, they do.
 - b) No, they do not.
 - c) I do not know what that means.

12. Did you go through the ceremony/ritual of Upanayana - the ceremony of spiritual birth?
 - a) Yes
 - b) No
 - c) I do not know.

13. Which of the following holidays do you celebrate? – **here you can circle more or no answer!**

- a) Vijaya Dashami
- b) Lakshmi Puja
- c) Tihar Festival
- d) Teej
- e) Holi

14. If you circled at least one of the variants, do you celebrate this/these holiday/holidays in České Budějovice?

- a) Yes
- b) No

15. If you circled at least one of the variants, choose the holiday which is the most important for you and please describe the course of celebrated

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Thank you for your patience while filling in the questionnaire!!!!

Here is the place for you. If you missed something in the questionnaire, in terms of your spiritual way, you can express it.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ABSTRAKT

TOMÁŠKOVÁ, K. *Nepálská komunita v Českých Budějovicích z pohledu společné hinduistické víry*. České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce M. Klapetek.

Klíčová slova: nepálská komunita, hinduismus, karmanový zákon, kastovní systém, trimurti, hinduistické rituály a duchovní obřady, Nepál, nepálské hinduistické svátky

Práce se zabývá nepálskou komunitou v Českých Budějovicích z pohledu společné hinduistické víry. První kapitola je věnována obecné charakteristice hinduismu, jakožto náboženského přesvědčení respondentů nepálské komunity. Druhá kapitola je zaměřená na rodnou zemi zkoumaných jedinců, tedy Nepál, a na nepálské hinduistické svátky. Ve třetí kapitole je popisován vznik nepálské komunity v Českých Budějovicích. V poslední části práce je předkládáno vyhodnocení dotazníkového šetření, jehož hlavním cílem bylo zjistit, na jaké aspekty hinduismu klade nepálská komunita v Českých Budějovicích větší či menší důraz.

ABSTRACT

Nepali Community in České Budějovice from the Point of View of Common Hindu Religion

Key words: Nepali community, Hinduism, the law of karma, caste system, Trimurti, Hindu rituals and spiriutual ceremonies, Nepal, Nepali Hindu holidays

The work deals with the Nepali community in České Budějovice from the point of view of common Hindu religion. The first chapter deals with the general characteristics of Hinduism as a religious belief of the respondents of the Nepali community. The second chapter is concentrated on the homeland of investigated individuals, Nepal, and the Nepali Hindu holidays. The third chapter describes the birth of the Nepali community in České Budějovice. The last chapter offers evaluation of questionnaires, whose main target was to find out which aspects of Hinduism the Nepali community emphasizes more and which less.